

мащерка тісно пов'язується з ритуалом чаювання. Підтвердженням цього є ідилічна картина, створена Станкою Пенчевою в поезії «Чай от мащерка»: «Ще дойдеш през една голяма зима, когато всички страсти са изстинали (...). Ще сложа, знаеца и мълчалива пред тебе чаша чай – от оня, дивия от мащерка, откъсната през юли...» (Ти прийдеш, коли настане довга зима, коли всі пристрасті охолонуть (...)) Мовчазна й віща, я поставлю перед тобою чашку чаю – того самого, дикого, з чебрецю, зірваного в липні). *Мащерка* – фітоназва, що може використовуватися й з іронічною метою у болгарських пареміях. *Вонеца риба мащерка иска* («Смердючій рибі потрібен чебрець»), – так кажуть про негарну жінку, яка намагається всіляко прикрасити себе вбранням чи косметикою.

Трендафил «троянда» виступає символом вроди – як дівочої, так і парубочої. «Девойко, червен трендафил», – так оспівує дівчину закоханий парубок.

Троянда у болгарській міфологічній картині світу сприймається як оберіг для закоханих: «кога се двата любефме пот бел цървен трендафил» (коли ми любилися під білими-червоними трояндами). *Трендафил* органічно вплітається до народної християнської культури: «рисянска вера мириса, како на цървен трандафил» («Християнська віра пахне, як червона троянда»). Також *трендафил* виростає після смерті персонажа: дето падат мойте бели бузи, там да никнат два гюля трендафел». «Мома излезе дълга лозница, лудо излезе цървен трендафил» («Дівчина стала довгою лозою, парубок став червоною трояндою»).

Етноспецифічне наповнення, на нашу думку, має й назва *каранфил* «гвоздика». *Каранфил* – незвичайна рослина, якої бракує в райському саду. Праведна людина, відійшовши після смерті на небеса, дарує гвоздику Богові, і той садить цю квітку в раю.

Дарина Мелашенко

Київський національний університет ім. Т. Шевченка (Київ)

КОНЦЕПТ «PUTINVERSTEHER» У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ ГАЗЕТИ «DIE ZEIT»)

Розглянуто лексикологічні особливості та специфіку вживання німецького слова-зрощення «Putinverstehер», подано контекст вживання слова у контексті статей газети «Die Zeit». Наведено визначення терміну «концепт» за Ю. Степановим та А. Вежбицькою. Увага акцентується на семантичних складових (визначальними для лінгвокультурного розуміння концепту є конотативні значення).

Ключові слова: концепт, лінгвокультурознавство, лексикологія, семантика, зрощення, медіа.

The article is devoted to the concept «Putinverstehер» in the German language (texts of political articles from the newspaper «Die Zeit» were chosen as material). Different definitions of the term «concept» are given (Stepanov, Wierzbicka) to reveal the conceptual nature of the notion. Lexical and semantical analysis of the substantive provide necessary characteristics of the concept. The connotations play the decisive role in defining the linguocultural features of the concept.

Keywords: concept, linguocultural studies, politics, lexicology, semantics, synthetic compound, media.

1. Вступ

З огляду на сучасне соціальнополітичне становище форматив «Putin-» набуває все більшого значення і

розповсюдження в світовому медіапросторі. Його популярність спостерігається на прикладі німецькомовних медіа, зокрема газетних

статей, дописів у журналах та в Інтернет-просторі. Це явище в німецькому інформаційному просторі можна вважати репрезентативним в рамках ЄС, оскільки Німеччина вважається однією з найвпливовіших країн союзу.

У цій роботі здійснено спробу, окреслити концепт «Putinverstehер», що в німецькій мові постає у формі іменника, утвореного за принципом зрощення (*Zusammenbildung*), охарактеризувати його з точки зору словотвору, семантики, парадигматичних зв'язків у системі мови (синонімія та антонімія), подати контекстуальні особливості вживання.

Під поняттям «концепт» слід розуміти мовну формацію як спосіб відтворення особливого культурного контексту, що включає різноманіття основних та периферичних значень, конотацій та асоціацій. Наведемо також визначення концепту за Ю. Степановим : «[...] «жмуток» уявлень, понять, знань, асоціацій, переживань, який супроводжує слово [...], і є концепт [...]» [2, с. 40-41]. Більш стисле визначення концепту в контексті лінгвокультурних досліджень надає Анна Вежбицька, пояснюючи його як «комплекс культурно-зумовлених уявлень про предмет» [1, с. 15].

Деривація є надзвичайно активним засобом словотвору в сучасній німецькій мові; втім, зрощення з власними іменами у якості складового компоненту є відносно рідкісними. Саме тому виникнення таких малотипових мовних явищ свідчить про їх особливе місце у мовному вжитку, соціополітичну та культурологічну зумовленість.

Матеріалом для цього дослідження слугують статті політичної тематики німецької газети «Die Zeit» (2014-2015 роки).

2. Словотвір. Морфологічний аналіз та семантична мотивованість

Кожен іменник, побудований за принципом зрощення, можна розкласти на так звані неподільні частини (*unmittelbare Konstituenten*). Аналіз неподільних частин слова може відбуватися на декількох рівнях, при цьому кожен рівень має залишатися бінарним, тобто демонструвати словотвірний етап поєднання **двох** компонентів.

Схема розкладу на неподільні частини складеного іменника «Putinverstehер» має два рівні: на першому рівні подано сам іменник як результат процесу словоскладання, на другому – два компоненти, з яких він був побудований.

Putinverstehер (*Zusammenbildung*)

Putin verstehen	-er
(<i>Wortgruppe</i>)	(<i>Substantivsuffix</i>)

Схема 1

У цьому випадку мова йде про словосполучення (*Putin verstehen* - розуміти Путіна), від якого в процесі словотворення відділяється дієслівне закінчення інфінітиву -en та додається іменниковий суфікс -er, який є засобом побудови так званих *nomina agentis* (агентивна номінація, іменник зі значенням діючої особи).

Цей приклад розглядається як зрощення, а не як афіксальний словотвір з тієї причини, що перехідне дієслово «*verstehen*» вимагає після себе об'єкт, на який спрямована дія, і не може формувати *nomen agentis* самотійно.

Значення слова ідіоматизується, тобто не обмежується сумою значень його складових частин: *Putinverstehер* – не лише той, хто розуміє Путіна в буквальному сенсі слова. Це впливає і з наступного прикладу:

Wer Russlands Politik zu verstehen versucht, wird schnell zum Putinverstehер...

Gastbeitrag von Andreas Bock, den 21.
Januar 2015.

3. Денотативне, конотативне та асоціативне значення

Кожна лексична одиниця мови може бути розглянута на трьох рівнях: денотативному, конотативному та асоціативному.

Денотатом слова «Putinverstehер» є особа, що висловлюється на підтримку зовнішньої політики Путіна, схвалює її, розуміє:

Wer Russlands Politik zu verstehen versucht, wird schnell zum Putinverstehер...

Gastbeitrag von Andreas Bock, den 21. Januar 2015.

Конотації наділяють слова різними смисловими відтінками. Один і той самий денотат може мати евфемістичні та дисфемістичні, побутові та літературні варіанти вираження (наприклад, «жовторотий» і «отрок», «дитина» і «дитя»). В текстах газети «Die Zeit» слово «Putinverstehер» використовується переважно з негативними конотаціями:

Das Wort Putinverstehер ist als Negativbegriff in den Medien schon etabliert – eine diskursfeindliche Vereinfachung, die jeden diffamiert, der nicht ohne Weiteres die Geschichte von Putins Masterplan kaufen mag.

Kommentar von Christian Bangel, den 14. April 2014.

При цьому необхідно пам'ятати, що конотації – це не що інше, як асоціації, спільні для певної групи або прошарку людей, тому в різних соціальних групах залежно від політичних уподобань конотативне значення може змінюватися включно до протилежного.

Як приклад асоціативного значення наведемо цитати з інтерв'ю з німецьким піаністом Юстусом Францем:

ZEIT: Dann reden wir doch darüber: Sie haben in der Bild-Zeitung die deutsche Haltung im Ukraine Konflikt kritisiert. Sind Sie ein Putin-Verstehер?

Frantz: Das bin ich, klar. In meiner Familie gibt es so viele, die unter dem Faschismus gelitten haben. Sie glauben doch nicht im Ernst, dass ich mich für eine ukrainische Regierung einsetze, in der eine Swoboda-Partei und ein Rechter Sektor agieren. Faschisten, Antisemiten und Nationalisten – das kann ich nur ablehnen. Wenn die auf dem Maidan plötzlich Oberwasser kriegen, hätte mich das, wäre ich Putin, auch nicht vor Freude elektrisiert.

Interview: Konstantin Richter und Christoph Twickel, den 12. Juni 2014

У цій ситуації слово імпліцитно використовується як антонім до понять «фашист, антисеміт, націоналіст» і таким чином отримує меліоративний відтінок, тобто розуміється позитивно.

4. Синоніми і антоніми

Чиста і абсолютна синонімія є рідкісним явищем в усіх мовах світу. Втім, існує ряд слів, значення яких наближається до семантики досліджуваного нами слова. Здебільшого це також зрощення, у яких» різниться лише один з компонентів словотвору.

У словах «Russlandsverstehер», «Kreml-Verstehер» зберігається компонент «versteh-», у словах «Putinfreund», «Putinunterstützer» - компонент «Putin».

Putinfreund und Putinverstehер sind für mich auf jeden Fall Kandidaten für das Unwort des Jahres.

Leserkommentar zum Artikel «Putins Liebling» von Christine Lemke-Matwey, den 13. Mai 2014

1. Phantomschmerzpatienten: Das sind die «Augen zu und durch»-Kreml-Verstehер, vorweg die «Linken», die noch nicht gemerkt haben, dass die Sowjetunion 1991 aus der Geschichte verschwunden ist.

«Russlandverstehер» von Josef Joffe, den 20. März 2014

Im Frühjahr, als Putin-Unterstützer, Linke und DKP-Mitglieder vor dem

ukrainischen Konsulat in Hamburg demonstrierten, wollte meine Frau schauen, was dort passiert.

«Krieg ist auch in Hamburg»: Interview mit Alexander Harder von Steffen Dobbert, den 15. September 2014

Особливо цікавим видається питання антонімії відносно поняття «Putinverstehер»: на противагу тим, хто підтримує Путіна, мають існувати ті, хто підтримує Україну. Слово «Ukraineverstehер» існує в німецькій мові, але використовується набагато рідше. Існуює також така варіація, як «Poroverstehер», на основі протиставлення російського та українського президентів.

Ich hoffe, den meisten Putinverstehern und alle Poroverstehern liegt die Hoffnung nach Frieden im Vordergrund und nicht billiges Herumgestänkere.

Leserkommentar zum Artikel «Frieden bis zum nächsten Schuss» von Simone Brunnen, den 15. Februar 2015

5. Контекстуальні особливості

Слово активно використовується в сучасних текстах на політичну тематику, що висвітлюють місце і стан України на міжнародній політичній арені. «Putinverstehер» – це не лише популярне

слово, але і концепт, що виник на межі німецької та російської культур. Він зустрічається, втім, також і поза межами німецького медіапростору. В російській мові ним скористалися для створення бренду.

Eine Gruppe patriotischer Künstler und Designer haben das Label «Putinverstehер» lanciert. Ein Ring mit Putins Konterfei ist bereits ausverkauft.

Artikel von Ivo Mijnsen. Neue Zürcher Zeitung, den 8. Dezember 2014

6. Висновки

Поняття «Putinverstehер» виникло порівняно недавно і є досі актуально вживаним у сучасному політичному дискурсі Німеччини. У публікаціях газети «Die Zeit» слово вживається переважно у негативному значенні та використовується як пейоратив, хоча конотативні значення різняться залежно від мовця. За подібною схемою словотвору виникають і входять до вжитку нові поняття, слово запозичується іншими мовами та використовується за межами дискурсу. Тому доцільно визначати поняття «Putinverstehер» як міжмовну і міжкультурну реалію німецького походження.

Список літератури

1. Вежбицкая А. Семантические универсалии и описание языков / Анна Вежбицкая. – Москва : Школа «Языки русской культуры», 1999. – 780 с.
2. Степанов Ю. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования / Юрий Степанов. – Москва : Школа «Языки русской культуры», 1997. – 824 с.

Ольга Петренко

Національний університет «Кієво-Могилянська академія» (Київ)

МІЖМОВНА ГЕНОВАРІАТИВНІСТЬ У СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВАХ

Предметом розгляду є феномен відмінної родової належності споріднених слів у слов'янських мовах. Проаналізовано традиційні та новітні погляди на категорію роду в морфологічних студіях українських мовознавців. Особливу увагу приділено розгляду трансформацій родової належності на синхронному та діахронному рівнях.

Ключові слова: категорія роду, морфологічні категорії, слов'янські мови.